

Robuuste aanpak Taal/Lezen

Uitwerking op schoolniveau

(aangepaste versie, 24 april 2008)

Inleiding

De gemeente Rotterdam heeft het ambitieniveau uitgesproken duurzaam te investeren in de verbetering van het Taalonderwijs. Dit heeft geleid tot een verzoek aan de CED-Groep om te komen tot een Robuuste aanpak Taal/Lezen. In 2007-2008 zullen we starten met vanuit deze aanpak 10 scholen te begeleiden bij het verbeteren van het taal- en leesonderwijs. Wij hanteren hiervoor het onderwijscontinuüm van dhr. Struiksma (2007). Het onderwijscontinuüm (voorheen het continuüm van zorg) wordt al in aangepaste vorm toegepast in de samenwerkingsverbanden Noord en Zuid.

Elementen robuuste aanpak taal-lezen po

De robuuste taalaanpak kan gezien worden als een effectieve manier voor scholen om zich voor te bereiden op de komende onderwijsplicht tot passend onderwijs voor alle leerlingen. Dit betekent dat binnen elke pilotschool in ieder geval de volgende activiteiten zullen plaatsvinden. De CED-Groep wil met de Robuuste aanpak geen nieuwe werkwijze uitrollen, maar bestaand beleid optimaliseren.

De Robuuste aanpak Taal is een ontwikkelproject van de CED-Groep. Dit betekent dat de aanpak die we voor ogen hebben tot stand komt in samenwerking met de praktijk.

Stap 1: Verzamelen van gegevens op leerlingniveau

Er worden leerlinggegevens verzameld die relevant zijn om een goede analyse te kunnen maken. Hierbij wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de door de school gehanteerde toetsen. Waar deze een onvoldoende beeld geven, zal worden overlegd of het afnemen van een aanvullende toets nodig is.

Stap 2: Analyse gegevens op leerlingniveau

Van de leerlinggegevens wordt een analyse gemaakt. De basis voor deze analyse zijn de criteria van het onderwijscontinuüm.

Extra aandachtspunten bij de analyse zijn:

1. Begrijpend lezen in groepen 7 en 8 (zwak in Rotterdam).
2. Taal/leesprestaties in de groepen 3 en 4 (landelijk zwak).

Stap 3: Analyse aanvullende gegevens

Wanneer de leerlinggegevens zijn verzameld en geanalyseerd zal gekeken worden naar een aantal aanvullende gegevens zoals de ingeroosterde leestijd, de methode, de effectieve leertijd en het taalbeleid van de school. Observaties in de groep kunnen hiervan deel uit maken.

Stap 4: Opstellen taalbeleidsplan of bestaande beleidsplan optimaliseren

Nadat alle gegevens zijn geanalyseerd zal met de school het beleidsplan worden geoptimaliseerd. De mate waarin dit nodig is hangt o.a. af van de ambitie van de school en de effectiviteit van het huidige beleid.

Stap 5: Van het taalbeleidsplan groepsplannen afleiden

Nadat de beginsituatie in kaart is gebracht en deze is vertaald naar een schoolaanpak, worden groepsplannen gemaakt. Deze plannen vormen de basis voor de interventies.

Stap 6: Invoeren plannen

Naast de inhoudelijke componenten van de aanpak is er tevens aandacht voor de structuren waarbinnen de aanpak wordt uitgevoerd. Dit betekent dat het optimaliseren van de toetskalender, het afstemmen van de overlegstructuur, de manier waarop leerkrachten worden begeleid en hoe er wordt gewerkt aan een professionele schoolcultuur onderdeel uitmaken van het invoeringstraject.

Stap 7: Evalueren en bijstellen plannen

Op basis van de opbrengsten m.b.t. de leerlinggegevens worden nieuwe afspraken gemaakt.

De CED-Groep schat in dat de gehele pilot over een periode van 1,5 tot 2 jaar kan worden uitgevoerd.

Wat levert de Robuuste aanpak de scholen op

- Verhoging van de taal-leesprestaties van de leerlingen.
- Vergroten van het leesplezier in het algemeen en het versterken van het zelfvertrouwen van zwakke lezers in het bijzonder.
- Inzicht in de kwaliteit van de leerkrachtvaardigheid m.b.t. basisinstructie en de differentiatiecapaciteit.
- Een systeem voor kwaliteitszorg gericht op het primaire proces en aansluiten op het thema passend onderwijs en bestaande kwaliteitsbeleid.
- Inzicht in de huidige stand van zaken rondom taal-lezen.
- Versterken van de onderlinge teamrelatie.

Waar gaat een school aan beginnen

De Robuuste aanpak gaat om een aanpak met een aantal basiselementen en ruimte voor individuele accenten. Afhankelijk van de analyse van de gegevens uit de intakefase zal in overleg met de school gekozen worden voor een passende aanpak.

1. Voorwaarden om deel te kunnen nemen

- Het afnemen van toetsen om technisch lezen, begrijpend lezen, begrijpend luisteren en woordenschat in kaart te brengen of het beschikbaar stellen van bestaande (geanonimiseerde) gegevens.
- Het maken of optimaliseren van het taalbeleidsplan met doelstellingen per groep en deelaspect taal.
- Taalbeleidsplan communiceren met team en creëren van draagvlak.
- Deelname project en doelstellingen worden door iedereen onderschreven en door de directie gefaciliteerd.
- Tijd inplannen voor professionalisering leerkrachten op het gebied van lees- en woordenschatdidactiek en klassenmanagement.
- Werken met het directe instructie model.
- Voldoende leesmateriaal voor zelfstandig lezen.
- Structureel in teamverband het verloop van het veranderingsproces nagaan.
- Zorgen dat de leerkrachten goed ondersteund worden bij het invoeren van de afgesproken aanpak.

2. Contacturen Robuust

Elke pilotschool krijgt de beschikking over 60 contacturen (15 dagdelen). Binnen deze contacturen vormende volgende activiteiten een vast onderdeel:

- Intake (2 uur)
- Analyse gegevens (4 uur)
- Opzetten of aanpassen taalbeleidsplan (6 uur)
- Groepsobservaties (10 uur)
- Groepsbesprekingen (alle groepen 1 uur per groep)
- Begeleiding IB (2 x 2 uur)
- Evaluatie en afsluiting traject (2 uur)

Totaal ongeveer 38 contacturen. De overige uren worden afgestemd n.a.v. de vaststelling van het taalbeleidsplan.

De CED-Groep realiseert zich dat deze uren onvoldoende zijn de volledige aanpak te realiseren. Het beschikbare budget is echter niet toereikend om het gehele traject te bekostigen. Om scholen tegemoet te komen in het uitbreiden van de aanpak kan een cofinancieringsafpraak worden gemaakt. Deze houdt in dat de school max. 40 uur begeleiding kan kopen tegen een uurtarief van € 67, -. Indien wenselijk kan de school besluiten het aantal contactmomenten verder te intensiveren door bijvoorbeeld het benutten van de aan de lumpsum toegevoegde innovatiemiddelen vanuit het platform kwaliteit en innovatie.

Achtergrondinformatie

1. Elementen van een effectieve aanpak

Om een Robuuste aanpak taal/lezen te ontwikkelen is nagegaan welke elementen een rol spelen bij goed leesonderwijs en op welke deelgebieden van taal we ons moeten richten. Deze zijn:

- Leesdeskundigheid bij leerkrachten.
- Doelgericht leesonderwijs: op schoolniveau worden streefdoelen voor het lezen geformuleerd, die ook bij leerkrachten bekend zijn.
- De instructiekwaliteit van de leerkracht: expliciete lees- en woordenschatinstructie volgens het directe instructiemodel.
- Effectieve differentiatie.
- Werken met effectieve methoden en deze volledig behandelen.
- Voldoende tijd aan lezen besteden.
- Zwakke lezers meer tijd geven.

Maar op welke deelaspecten van taal moeten we ons nu richten? Zoals in eerder is aangegeven, presteert een kwart van de leerlingen aan het einde van de basisschool onder de maat op het gebied van lezen en levert vooral het begrijpend lezen in de groepen 7 en 8 problemen op. Alle lezers moeten op een gegeven moment de overstap maken van leren lezen naar lezen om te leren. Daarom hebben we gekeken naar wat er nodig is om tot goed leesbegrip te komen. We sluiten ons aan bij een simpel maar duidelijk model van lezen:

Begrijpend lezen = Vlot lezen X Begrijpend luisteren

Vernooij (2005) Joshi, R.M. en Aaron, P.G. (2000)

Begrijpend luisteren (mondelijke taal en woordenschat) en vlot lezen worden in deze formule als belangrijke elementen voor het begrijpend lezen gezien. Dit brengt ons tot de volgende deelaspecten van taal: Begrijpend luisteren, Woordenschat, Technisch lezen en Begrijpend lezen.

2. Goed taalonderwijs volgens het onderwijscontinuüm

Om de wijze lessen uit onderzoek om te zetten in een model dat handvatten biedt voor het onderwijs, heeft dr. C. Struiksma (2006) het onderwijscontinuüm ontwikkeld.

De stappen uit het continuüm bieden een hiërarchisch model, waarbij de stappen een tot en met drie gaan over een goed onderwijsaanbod dat gekenmerkt wordt door: effectieve instructie en goed klassenmanagement, het gebruik van deugdelijke methodes en het gebruik van de gegevens uit het leerlingvolgsysteem om het onderwijsaanbod op aan te passen. Stap vier benadrukt het belang van differentiatie binnen de klas, voor de zwakkere leerling. Als de groepsinstructie en de differentiatie niet het gewenste effect oplevert kan de specialistische hulp binnen de school ingezet worden (stap 5). Voor de groep leerlingen met de hardnekkigste problemen kan uiteindelijk externe hulp ingeroepen worden (stap 7 en 8). Het continuüm wordt op de volgende pagina in tabelvorm weergegeven.

niveau	Inhoud
1	Zorg voor goede kwaliteit instructiegedrag en voldoende effectieve leertijd.
2	Zorg voor een juiste uitvoering van effectieve methodes voor aanvankelijk en voortgezet technisch lezen.
3	Zorg voor een leerlingvolgsysteem technisch lezen waarmee 25% zwakste lezers tijdig worden gesignaleerd.
4	Zorg binnen de klas voor differentiatie in instructie- en effectieve leertijd rond technisch lezen.
5	Zorg voor een half jaar intensieve remedial teaching voor de 10% zwakste lezers.
6	Stel vast bij welke 3 à 4% van de leerlingen vermoeden is van dyslexie op basis van aangetoonde achterstand en hardnekkigheid van het leesprobleem.
7	Zorg voor psychodiagnostisch onderzoek op basis waarvan dyslexie kan worden vastgesteld.
8	Zorg ervoor dat dyslectische leerlingen gespecialiseerde dyslexiebehandeling krijgen.
▼ 9	Zorg voor coaching van dyslectische leerlingen.

Om het onderwijscontinuüm te kunnen implementeren is het van belang om de kwaliteitszorg te koppelen aan leeropbrengsten. De resultaten op het niveau van de leerling bieden handvatten om schoolbeleid op aan te passen en te sturen. Hoe kunnen leerresultaten je schoolbeleid bepalen?

Door doelen per groep en deelgebied te formuleren en je leerresultaten hieraan te toetsen. Deze doelen moeten door minimaal driekwart van de leerlingen behaald worden (de zogenoemde voldoende standaard). Daarnaast formuleert de school een minimum standaard voor de overige leerlingen. Het percentage leerlingen dat de voldoende standaard behaalt geeft informatie over de kwaliteit van de basisinstructie en percentage leerlingen dat de minimum standaard bereikt zegt iets over de effectiviteit van de differentiatie.

Vervolgens zullen nog een aantal aanvullende gegevens verzameld moeten worden om de definitieve insteek voor de groepsinterventies te bepalen.

De groepsinterventies zullen vastgelegd worden in groepsplannen, die als het ware gedestilleerd worden uit het schoolplan of taalbeleidsplan. Het werken met groepsplannen zal voor veel scholen nieuw zijn. Uit gegevens van de onderwijsinspectie blijken scholen nog vooral gericht op het werken met individuele handelingsplannen. Ruim driekwart van de scholen stelt, op basis van analyses, van de beschikbare gegevens de aard van de hulp die (individuele) zorgleerlingen nodig hebben vast. Toch blijkt het werken met groepsplannen, zeker op scholen met een groot aantal zorgleerlingen, meer succes op te leveren dan een strikt individuele benadering (zie o.a. Struiksma e.a., 2006).